

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บ้านไทยทรงดำ
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

Enhancement of Creative Tourism of Traditional Thai Song
Dum Houses at Khao Yoi District, Phetchaburi Province

Received: November 21, 2018

Revised: February 7, 2019

Accepted: August 8, 2019

ธนิธา แสงวิเชียร¹

Thanitha Sangwichien

ปรีพรรณ แก้วเนตร²

Paripan Kaewnet

จุฑามาส เพ็งโคนา³

Jutamas Phengkona

ฐณวุฒิ ชุตินพงศ์เดช⁴

Thanavutd Chutipongdech

ฐานิดา ดวงแป้น⁵

Thanida Duangpaen

---

¹อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

Lecturer, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

²อาจารย์ สำนักวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประเทศไทย

Lecturer, School of Tourism, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

³อาจารย์ สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ประเทศไทย

Lecturer, Tourism Development, Maejo University at Chumphon, Thailand

⁴อาจารย์ สาขาการจัดการภาคบริการและการท่องเที่ยว วิทยาลัยนานาชาติเพื่อศึกษาความยั่งยืน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

Lecturer, Hospitality and Tourism Management Department, International College for Sustainability Studies, Srinakharinwirot University, Thailand

⁵นักวิจัย คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประเทศไทย

Researcher, Graduate school of Tourism Management, National Institute of Development Administration, Thailand

Corresponding Author: E-mail: thanitha.sa@psu.ac.th

Abstract

The objectives of this qualitative research were to 1) study the structure and design of traditional Thai Song Dum Houses, 2) investigate the readiness of locals in preparation for creative tourism, and 3) provide a guideline for the application of creative tourism at Khao Yoi district, Phetchaburi province. The main objectives altogether help to develop a viable creative tourism strategy and to serve as a tool for cultural capital resources and local wisdoms preservation. The results of the study showed that there are traces of conservation and inheritance of cultural wisdom through the house structure which is the identity of Thai Song Dam. The unique structure of Thai Song Dam or Ban Lao house is different from the typical Thai house style, including spiritual rituals related to every step of building a house, which is the pride of the Thai Song Dam community, Khao Yoi District, Phetchaburi province. Locals there are willing to present and convey the cultural capital inherited from the ancestors to visitors.

From this research, 4 main creative tourism activities were recommended: 1) cultural camps for studying and preserving the Thai Song Dum Houses, 2) study of traditional rites and activities of local people, 3) hand crafts as souvenirs by Thai Song Dum people, and 4) cooking classes for learning the local food.

Keywords: creative tourism, readiness, Thai Song Dum, traditional Thai Song Dum house

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ข้อ ดังนี้ 1) ศึกษาลักษณะโครงสร้างบ้านของชาวไทยทรงดำ 2) สำนวความพร้อมของคนในชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ 3) เสนอแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชาวไทยทรงดำในอำเภอเขาชัย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำมาสู่การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นเครื่องมืออนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า มีร่องรอยการสืบทอดภูมิ

ปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านลักษณะโครงสร้างบ้านอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ ความโดดเด่นของโครงสร้างบ้านไทยทรงดำหรือบ้านลาวที่แตกต่างจากลักษณะของบ้านทรงไทยทั่วไปรวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับตัวเรือนของบ้านในทุกขั้นตอนของการสร้างบ้านล้วนเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยทรงดำ ที่อาศัยในชุมชนชาวไทยทรงดำ อำเภอไทรย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเต็มใจในการนำเสนอและถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษให้กับผู้มาเยี่ยมชม และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สำหรับชาวไทยทรงดำ ควรจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบเพื่อการเรียนรู้และอนุรักษ์วิถีชีวิต ซึ่งประกอบด้วย 1) กิจกรรมค่ายการเรียนรู้และอนุรักษ์บ้านไทยทรงดำ 2) เรียนรู้พิธีกรรมเกี่ยวกับเขื่อนที่อยู่อาศัยของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ 3) หัตถกรรมของที่ระลึกอัตลักษณ์ไทยทรงดำ และ 4) เรียนรู้การทำอาหารพื้นถิ่น วัฒนธรรมอาหารไทยทรงดำ เป็นต้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ความพร้อมชุมชน ไทยทรงดำ บ้านไทยทรงดำ

บทนำ

การพัฒนาแบบแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะของการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นวาระสำคัญที่หน่วยงานทั้งในและต่างประเทศอย่างองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO, 2018) ให้ความสำคัญ ซึ่งในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจำเป็นต้องอาศัยความพร้อม (readiness) ของทรัพยากรการท่องเที่ยวและความเต็มใจ (willingness) ของคนในพื้นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งหนึ่งในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่กำลังเป็นกระแสและได้รับความนิยม ได้แก่ การใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นตัวขับเคลื่อนและส่งเสริมการท่องเที่ยวตามพื้นที่ชุมชน (Wisutthilucksana et al., 2013)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการฟื้นฟูและรักษาสถาบันทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Richards & Marques, 2012) โดยเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นหรือแหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการเข้าถึงจิตวิญญาณรวมถึงตัวตนที่แท้จริงของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างประสบการณ์ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น การแต่งกายภาษาพื้นถิ่น อาหารการกิน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่ ความเชื่อทางศาสนา

พิธีกรรม เครื่องไม้เครื่องมือในการประกอบอาชีพซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถสะท้อนได้จากพฤติกรรมการอยู่อาศัยรวมไปถึงลักษณะของโครงสร้างบ้าน

สำหรับลักษณะของโครงสร้างบ้านตามแหล่งท่องเที่ยวที่จัดได้ว่ามีเอกลักษณ์แตกต่างจากบ้านทรงไทยทั่วไปอย่างชัดเจน และสามารถสะท้อนวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีคือ โครงสร้างบ้านไทยทรงดำหรือบ้านลาวตามคำเรียกขานของชาวไทยทรงดำ (Burusphat, 1996) ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานและสร้างบ้านเรือนที่มีลักษณะคล้ายกับท้องถิ่นของตนเองเริ่มแรกในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นมาได้ขยายไปยังตามจังหวัดใกล้เคียง (Janpla et al., 2016) โดยตัวทรงบ้านมีลักษณะโดดเด่น มีหลังคาคล้ายทรงกระดองเต่า ตัวเรือนสร้างจากไม้จริงผสมไม้ไผ่ มีลักษณะรูปแบบที่ใกล้เคียงกับเรือนเครื่องผูกและใต้ถุนยกสูง โดยลักษณะบ้านแบบไทยทรงดำปัจจุบันนี้ยังมีการจำลองและสามารถพบเห็นได้ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นแหล่งที่ชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งอยู่อาศัยหนาแน่นของชาติพันธุ์มากที่สุดในประเทศไทย (Jarernpanit, 2016)

ข้อมูลจากรายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ประจำปี พ.ศ. 2560 พบว่า ภายในอำเภอเขาย้อยมีประชากรรวมทั้งสิ้น 23,415 คน จากรายงานของ Junlamakorn (2007) พบว่า ชาวไทยทรงดำร้อยละ 80 มีการกระจายตัวอยู่ในทุกตำบลและตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีมานานกว่า 200 ปี โดยกลุ่มชาติพันธุ์นี้ทำการอพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ช่วงปีพุทธศักราช 2322 (Jarernpanit, 2016) เดิมเป็นกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ขาดการศึกษาถูกกีดกันออกจากระบบ ขาดอำนาจการต่อรอง (Thammawimutti & Siriwong, 2017) แต่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนแน่นแฟ้นเนื่องจากมีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของการแต่งกาย การปั้นเกลา (การจัดทรงผมของผู้หญิง) ระบบความเชื่อทางเรื่องของวิญญาณ การนับถือผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษรวมไปถึงโครงสร้างบ้านเรือนแบบลาว (Junlamakorn, 2007) อย่างไรก็ตามแม้การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มชาวไทยทรงดำยังพอมิให้เห็นบ้าง อาทิ การศึกษาด้านการทอผ้า ภาษา พิธีกรรมทางจิตวิญญาณ แต่ยังคงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม ลักษณะโครงสร้างบ้านไทยทรงดำ รวมไปถึงความพร้อมของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวอันจะสามารถพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปและเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) ศึกษาลักษณะโครงสร้างบ้านของชาวไทยทรงดำหรือบ้านลาว 2) สำนวจความพร้อมของ คนในชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วนำมาสู่วัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 3) นำเสนอแบบ แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชาวไทยทรงดำในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวใช้แนวคิด ทฤษฎีและ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิธีการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์

UNESCO (2006) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการ ท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมโดยการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจง เหมาะสมและแสดงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม ลงมือ ปฏิบัติ สัมผัสวิถีชีวิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เข้าใจลึกซึ้งถึงวัฒนธรรมและ ประเพณีที่แท้จริง เกิดเป็นประสบการณ์ที่ประทับใจและน่าจดจำ ด้วยความมุ่งหมายว่า การเรียนรู้สิ่งใหม่ผ่านประสบการณ์จริงสามารถมีส่วนในการสร้างเสริมศักยภาพในการ เรียนรู้และสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยว และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือ หน้าที่การงานของตนเมื่อกลับไป (Wisutthilucksana et al., 2013) โดย Richards (2011) ได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 2 ลักษณะซึ่งประกอบด้วย

1.1 การสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (creativity as activities) ซึ่งหมายถึงการสร้างสรรค์กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ มีด้วยกัน 2 ระดับ คือ การทำหรือปฏิบัติจริง (learning) เช่น การทำอาหารพื้นเมือง การปลูกข้าว และการทำกล่องตะโพน เป็นต้น การชิมและสัมผัส (testing) เช่น การชิม อาหารท้องถิ่น ขนมและเหล้าพื้นบ้าน เป็นต้น (Carvalho et al., 2016)

1.2 การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (creativity as background) ซึ่งหมายถึงการสร้างบรรยากาศในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวมีเสน่ห์ เพิ่มขึ้น หรือการทำให้สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่สามารถจับต้องได้กลายเป็นจับ ต้องไม่ได้มีด้วยกัน 2 ระดับ คือ การเยี่ยมชม (seeing) เป็นการเยี่ยมชมตามเส้นทางมิได้ไป เฉพาะจุด ดูโดยภาพรวม เช่น เส้นทางเที่ยวสวน หรือเส้นทางถนนพระร่วง เป็นต้น และ การซื้อของ (buying) ก็สามารถปรับกิจกรรมไปสู่รูปแบบประสบการณ์ โดยการพาเข้าชม

และเลือกซื้อสินค้าตามกาลเลอร์รีหรือการเยี่ยมชมตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำ (Carvalho et al., 2016)

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวปัจจุบัน ที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเปิดโลกทัศน์ เรียนรู้สิ่งใหม่นิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่สามารถให้ประสบการณ์จริง สามารถใกล้ชิดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างลึกซึ้ง นับได้ว่านักท่องเที่ยวมีความสร้างสรรค์มากขึ้นในการพยายามตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น ในการวางแผน ออกแบบ และนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถแสดงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนนั้นๆ อาจจะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบของการเข้าร่วมพิธีกรรม การสอนใช้ครัว การเกล้าผม การต่อเรือ หรืออาจเป็นเพียงการมองผู้คนไปทำงาน เข้าคิวขึ้นรถเมล์ ลงเรือ หรือแม้แต่การซื้อแกงถุงและอาหารข้างถนนรับประทาน (Landry, 2010)

2. ชาวไทยทรงดำในประเทศไทยและลักษณะโครงสร้างบ้าน

ไทยทรงดำหรือลาวโซ่ง เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยด้วยเงื่อนไขทางสงคราม ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2322 ถึงปี พ.ศ. 2381 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนาหรือเมืองแถนเดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนามเหนือ ซึ่งมีอาณาเขตเชื่อมต่อกับประเทศลาวและประเทศจีนในปัจจุบัน (Liamprawatt & Wattanaprasert, 1988) มาตั้งถิ่นฐานในภาคกลาง ณ จังหวัดเพชรบุรี และย้ายถิ่นสู่จังหวัดอื่น ๆ เช่น จังหวัดชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลกและเลย เป็นต้น (Kirdsiri, 2010) ชาวไทยทรงดำมีชื่อเดิมเรียกกันว่า ไทดำ (Black Tai) หรือผู้ไตดำ เนื่องจากชาวไทยทรงดำนิยมใส่เสื้อสีดำล้วน ส่วนคำว่า “โซ่งทรง” มีความหมายว่า “กางเกง” และคำว่า “โซ่งดำ ทรงดำ” เป็นคำเรียกตามเครื่องนุ่งห่มที่ใช้เนื่องจากไทยโซ่งนิยมนุ่งห่มด้วยเสื้อผ้าสีดำที่ย้อมด้วยคราม (Senapitak, 1980)

แม้ว่าชาวไทยทรงดำจะอพยพย้ายถิ่นมาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นการถาวรตั้งแต่อดีต แต่ได้ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีอันทรงคุณค่า ชาวไทยทรงดำยังคงใช้ภาษาลาวในการสื่อสาร แต่งกายด้วยชุดสีดำ และดำเนินพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีดั้งเดิม เช่น พิธีกรรมการแต่งงาน การต่ออายุ การขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รูปแบบวิถีชีวิตบางส่วนที่แสดงถึงอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำได้เลือนหายไป เช่น โครงสร้างบ้านตามแบบบ้านไทยทรงดำโบราณ

ไม่มีการสร้างขึ้นสำหรับการอยู่อาศัยจริง มีเพียงบ้านจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทราบว่าแบบบ้านไทยทรงดำดั้งเดิมนั้นเป็นอย่างไร เป็นต้น

บ้านแบบไทยทรงดำมีลักษณะเด่นแตกต่างจากบ้านทรงไทยทั่วไปอย่างชัดเจน ซึ่งมีรูปทรงคล้ายกระดองเต่า (Burusphat, 1996) โดยโครงสร้างหลังคามีลักษณะโค้งมนทางด้านข้าง มีความลาดชันมาก ผังของหลังคาเป็นรูปวงรี มุงด้วยตับหญ้าแฝกหรือหญ้าคา และด้านบนยอดจั่วจะมีไม้เหน้อยอดเรียกว่า “ชอกูด” ที่ทำจากไม้จริงทาสีขาวคล้ายรูปทรงเขาคาวาย ตัวบ้านมีห้องกว้างห้องเดียวใช้เป็นที่นอน มีที่ทำครัวและเก็บข้าวของ มีหน้าจั่วและระเบียงบ้านทั้งหน้าและหลัง ด้านหน้าใช้เป็นที่รับแขกและนั่งเล่นเรียกว่า “นอกชาน” ด้านหลังเรียกว่า “ก่วาน” สำหรับทำพิธีเช่นผีบรรพบุรุษที่เป็นท้าว โดยจะจัดมุมใดมุมหนึ่งของก่วานเรียกว่า “กะลอหอง” มีบันไดไม้แคบเล็กสูงชันลงจากบ้านทั้ง 2 ด้านแต่บันไดด้านหน้าจะใหญ่กว่า เช่น บ้านไทยทรงดำที่สร้างจำลองไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทอง และที่ศูนย์หัตถกรรมวัดดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น ปัจจุบันชาวไทยทรงดำนิยมปลูกบ้านแบบบ้านไทยภาคกลางทั่วไปที่มีหลังคาจั่วยอดแหลม หลังคาลาดเทได้สูงสำหรับนั่งทำงาน พักผ่อนและใช้เก็บเครื่องมือทำงานเกษตร (Jinwuth & Yimsurai, 2012)

วิธีการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลประเภทปฐมภูมิ (primary data) ด้วยวิธีการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้รู้ (key informants) จากกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติไทยทรงดำจากอำเภอย้าย จังหวัดเพชรบุรี และทำการวิจัยเอกสาร (documentary research) เพื่อรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (secondary data) จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาพถ่าย โปสเตอร์ และหนังสือประวัติไทยทรงดำจากศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี (Thai Song Dam Cultural Center) ซึ่งการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สามารถจำแนกวิธีการวิจัยตามหมวดของประเด็นคำถามการวิจัย แบ่งออกเป็นสามประเด็น ได้แก่ 1) ลักษณะโครงสร้างบ้านไทยทรงดำ 2) ความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแบบแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะโครงสร้างบ้านไทยทรงดำ ใช้วิธีการสังเกตเพื่อรวบรวมลักษณะแบบแปลนของโครงสร้างบ้านไทยทรงดำ ประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการ

สนทนาแบบกลุ่มย่อยจากกลุ่มผู้รู้ที่เป็นคนใน (insider) และกลุ่มผู้รู้ที่เป็นคนนอก (outsider) ดังนี้

1.1 หมอเสนาหรือผู้ที่ทำพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบ้านของชาวไทยทรงดำ จำนวน 2 คน

1.2 ผู้สูงอายุที่เคยอยู่อาศัยในบ้านไทยทรงดำ จำนวน 1 คน

1.3 คนในชุมชนที่เคยมาร่วมพิธีกรรม จำนวน 15 คน

1.4 ประชาชนชาวบ้าน/ชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องบ้านของชาวไทยทรงดำ จำนวน 2 คน

2. ความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนาแบบกลุ่มย่อยจากกลุ่มชาวบ้านในชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรังและตำบลหนองชุมพล จากตำบลละจำนวน 30 คน

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนาแบบกลุ่มย่อยจากกลุ่มตัวแทนภาครัฐ ผู้นำชาวบ้าน และตัวแทนคนในชุมชนไทยทรงดำตำบลหนองปรังและตำบลหนองชุมพล จำนวนทั้งสิ้น 8 คน

เมื่อได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมภาคสนามนำมาทำการตรวจสอบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบเปรียบเทียบจัดเรียงข้อมูลที่แตกต่างกันตามช่วงเวลา เพื่อจัดทำหมวดและหมู่สำหรับการลงรหัส แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล สามารถแบ่งได้ตามประเด็นคำถามการวิจัย 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

1. ลักษณะโครงสร้างบ้านไทยทรงดำ

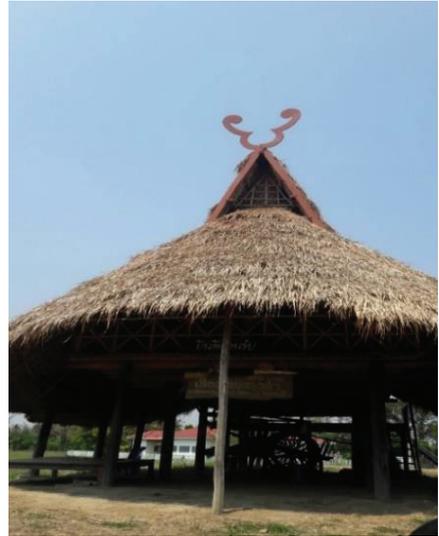
ในปัจจุบันโครงสร้างบ้านตามแบบบ้านไทยทรงดำโบราณไม่มีการสร้างขึ้นสำหรับการอยู่อาศัยจริงมีเพียงบ้านลาวจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ว่าลักษณะที่อยู่อาศัยและภูมิปัญญาในการสร้างบ้านเรือนของชาวไทยทรงดำดั้งเดิมนั้นมีลักษณะอย่างไรซึ่งข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า

1.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

บ้านไทยทรงดำมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากบ้านทรงไทยทั่วไปอย่างชัดเจน เป็นเรือนไม้ที่มีหลังคารูปทรงคล้ายกระดองเต่า ตัวเรือนสร้างจากไม้ผสมไม้ไผ่และไต้ถุนยกสูง ดังภาพประกอบ 1-2

ภาพประกอบ 1 แบบจำลองลักษณะรูปทรงบ้านไทยทรงดำ
ณ ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

ภาพประกอบ 2 แสดงลักษณะรูปทรงบ้านไทยทรงดำ วัดหนองปรง
อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

โครงสร้างหลังคามีลักษณะโค้งมน ด้านข้างมีความลาดชัน ผังของหลังคาเป็นรูปวงรีมุงด้วยตับหญ้าคาหรือหญ้าแฝก และด้านบนยอดจั่วของหลังคาจะมีไม้ที่ทำจากไม้จริงคล้ายรูปทรงเขาควาย เรียกว่า “ขอกูด” ซึ่งข้อมูลจากพ่อหมอและชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านกล่าวตรงกันว่า ขอกูดเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาวไทยทรงดำ เหมือนสัญลักษณ์แสดงความเป็นตัวตนสามารถบ่งบอกสถานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของบ้านอีกด้วย ดังเช่นบทสนทนาที่ว่า

“สมัยก่อนสร้างบ้านเหมือนกันหมด มีขอกูด ไขว้กันลักษณะเหมือนเขาควาย เอาไว้แสดงสถานะ ถ้ามีหลายเขาก็จะแสดงถึงความร่ำรวย”
ปราชญ์ชาวบ้าน, สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

นอกจากนี้การวางตัวบ้านมักหันหน้าจั่วเข้าหาทิศเหนือเพื่อถูกหลักทิศทางลมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาพื้นถิ่นในการสร้างที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

สภาพภูมิอากาศ และวิถีการดำรงชีวิตของบรรพบุรุษชาวไทยทรงดำตั้งแต่ในอดีตกาล
ดั่งบทสนทนาที่ว่า

“บ้านสมัยก่อนเค้าไม่ต้องติดแอร์ ลมโกรกดี อยู่สบายอากาศไม่ร้อน”
ปราชญ์ชาวบ้าน, สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

สำหรับโครงสร้างของตัวเรือนเป็นบ้านยกพื้นสูงมีบันไดไม้แคบเล็กสูงชันลงจากบ้าน
ทั้งด้านหน้าและด้านหลังแต่บันไดด้านหน้าจะใหญ่กว่า ดังสังเกตได้จากภาพประกอบ 3 ได้ถุ่น
เรือนยกสูงสำหรับนั่งทำงาน พักผ่อนและใช้เลี้ยงสัตว์สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ

ภาพประกอบ 3 แสดงภาพได้ถุ่นเรือน ตัวเรือนยกพื้นสูง
มีบันไดไม้ชันลงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง
ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

ภาพประกอบ 4 พื้นที่ห้องและสภาพภายในบ้านไทยทรงดำ
ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

ภายในตัวเรือนมีห้องกว้างห้องเดียว ใช้เป็นทั้งที่นอน ที่ทำครัว และเก็บข้าวของ รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆที่สังเกตได้ อาทิ มีหน้าต่าง มีระเบียงบ้านทั้งด้านหน้าและด้านหลัง พื้นที่ด้านหน้าที่ใช้รับแขกหรือนั่งเล่นเรียกว่า "นอกชาน" และ ด้านหลังเรียกว่า "กว้าน" เป็นพื้นที่สำหรับทำพิธีเช่นผีบรรพบุรุษ ดังภาพประกอบ 4

1.2 วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน

วัสดุที่ใช้สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำหรือลาวโซ่งในอดีต ใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่าย ดังเช่นบทสนทนาที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ไม้ไผ่ทำฟาก เสาใช้ไม้เนื้อแข็ง หลังคาก็เย็บหญ้าคาเป็นตับ สมัยก่อนหาได้ในป่า เดี่ยวนี้หาไม่ได้แล้ว” ผู้อาวุโสของชุมชน (ชาวบ้าน1), สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2561

สำหรับวัสดุที่ใช้เป็นโครงสร้างหลักของตัวบ้านจะใช้ไม้เนื้อแข็ง ส่วนพื้น เสาข่าไม้ และฝาผนังใช้ไม้ไผ่ รวมทั้งโครงหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ไผ่ และมุงหลังคาด้วยหญ้าแฝกหรือหญ้าคา มีลักษณะของเรือนเครื่องผูก เสาที่ใช้ปลูกสร้างเป็นเสาไม้ พื้นเรือนใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกวางพาดไว้ บนตงไม้ไผ่ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-4 นิ้ว โดยรอบผนังของตัวเรือนจะมีผนังฝาไม้ไผ่ ขัดแตะสานโปร่ง ยึดผูกกับเสาไม้ที่ตั้งอยู่บนคานยื่นซึ่งสังเกตได้จากภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 ลักษณะการผูกเรือนของบ้านไทยทรงดำและโครงสร้างไม้ไผ่ที่ทำพื้น ผนังฝาเรือน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

1.3 พิธีกรรมและประเพณีเกี่ยวกับเรือนอาศัย

ชาวไทยทรงดำอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยในประเทศไทยร่วม 250 ปี แต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ชาวไทยทรงดำเนินตามแบบแผนวิถีปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และสามารถผสมผสานกับวัฒนธรรมและประเพณีไทยได้อย่างลงตัว โดยเฉพาะด้านพิธีกรรมหรือที่เรียกว่า “เสน” ซึ่งประกอบพิธีโดยพ่อมดหรือแม่มด การทำพิธีกรรมใด ๆ ต้องดูวันมงคลตามปฏิทินชาวไทยทรงดำ ซึ่งเรียกวันว่า “มื่อ” ในหนึ่งสัปดาห์มีสิบมื่อ คือ มื่อฮ่าง เต่า กำ กาบ ฮับ ฮาย เมง เปก กค และชค โดยวันมงคลของแต่ละตระกูลแตกต่างกันไปไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ งานมงคลจะทำในเดือนคู่เท่านั้น แต่หากเกิดงานอวมงคลขึ้น งานมงคลจะถูกยกเลิกโดยทันทีและเลื่อนออกไปจนกว่าจะจัดงานอวมงคลเสร็จ ทั้งนี้ พิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับวิถีชีวิตชาวไทยทรงดำคือ พิธีกรรมเกี่ยวกับบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับบ้านได้เป็น 3 ช่วงดังนี้

1.3.1 ก่อนการสร้างบ้าน ชาวไทยทรงดำจะทำพิธีข่มนางไม้ด้วยความเชื่อว่าไม้ที่ตัดมานั้น ยังคงมีนางไม้สิงอยู่ จึงต้องทำพิธีข่มไว้ และทำพิธียกเสามันเสายืน ซึ่งคือการลงเสาเอกของชาวไทยนั่นเอง โดยใช้เครื่องเช่นไห้วพร้อมเสื้อผ้าของพ่อแม่หรือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วสำหรับประกอบพิธีกรรม หลังจากนั้นจะนิมนต์พระสงฆ์มาพรมน้ำมนต์ตามพิธีไทยต่อไป

1.3.2 สร้างบ้านเสร็จ พิธีขึ้นบ้านใหม่หรือเสนเฮือนจะถูกจัดขึ้นเมื่อสร้างบ้านเสร็จพ่อมดจะทำพิธีเชิญผีบ้านผีเรือนเข้าบ้าน โดยสวดด้วยภาษาไทยทรงดำ และเริ่มต้นพิธีการไหว้ผี ด้วยเครื่องบูชา หมากพลู บุหรี่ เหล้าขาว น้ำ และจตุรุษสิบสามดอก นอกบ้านแล้วจึงเดินขบวนรอบบ้านสามรอบ ทั้งนี้ ก่อนการเดินรอบบ้าน คนที่มาร่วมงานจะนำสิ่งของที่เป็นมงคลและเงิน ใส่ในถุงย่ามของเจ้าของบ้าน พ่อมดจะเดินนำขบวนตามด้วยเจ้าของบ้านคนหาบเครื่องนอนหนึ่งคน คนหาบผ้าแพรเครื่องใช้อีกหนึ่งคน และผู้ที่มาร่วมงาน เมื่อเดินครบสามรอบพ่อมดทำการสวดที่บันไดบ้านและถือดาบพาดฟันสิ่งที่ไม่ดีก่อนเข้าบ้าน และผู้ช่วยพ่อมดจะพูดโต้ตอบตามบทสวดของพ่อมด หลังจากนั้นพ่อมดจะเดินเข้าบ้านและเข้าไปในห้องก๊วาน (ห้องไหว้ผี) นำของไหว้วัวเข้าไปไหว้ผี ซึ่งมีการวางขันหมากขันน้ำไว้คอยรับสำหรับของไหว้วัวประกอบด้วยเครื่องใช้ เครื่องครัว เต้าไฟ (สร้างขึ้นจากหินสีก้อน) อาหารคาวหวาน และดอกไม้ เมื่อพ่อมดไหว้วัวเสร็จจะทำการจุดเต้าไฟ และรับประทานอาหาร หลังจากนั้นเจ้าของบ้านจะเอาเงินมาโปรยทั้งภายในบ้านและรอบบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 พิธีขึ้นบ้านใหม่หรือเสนเฮือน
ที่มา: ถ่ายโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2561

1.3.3 ระหว่างอยู่อาศัย ชาวไทยทรงดำจะทำพิธีเสนเฮือนเพื่อไหว้ผีบรรพบุรุษในช่วงระหว่างอยู่อาศัย หากเป็นผู้มียศถาบรรดาศักดิ์หรือที่เรียกว่า “ท้าว” เจ้าบ้านจะไหว้ผีด้วยควาย แต่หากเป็นผู้ผู้น้อยจะไหว้ด้วยหมู ซึ่งผีต้องเป็นผีในเชื้อสายเดียวกันหรือเป็นบรรพบุรุษของตระกูลนั้น ๆ เท่านั้นจึงจะเชิญเข้าบ้าน และพอมดที่ทำพิธีก็ต้องเป็นหมอสายผีเดียวกัน

2. ความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว

2.1 ด้านบุคลากรและคนในชุมชน

ชาวบ้านไทยทรงดำในพื้นที่ที่มีความยินดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือน มาศึกษาหรือเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีชาวไทยทรงดำในชุมชน เนื่องจากชาวไทยทรงดำมีความภาคภูมิใจในเชื้อชาติไทยทรงดำของตน และมีความต้องการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยทรงดำไว้ จึงกล่าวได้ว่า ชาวไทยทรงดำมีความเต็มใจในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่หากยกประเด็นความพร้อมของชาวบ้านขึ้นมา นั้นสามารถตีความเป็นประเด็นย่อยได้สองประเด็นด้วยกัน ประเด็นที่หนึ่ง ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่เข้ามาเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้าน ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่มีการพักค้างแรมในหมู่บ้าน พบว่า ชาวไทยทรงดำมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

หากแต่ต้องมีการนัดหรือแจ้งล่วงหน้าเนื่องจากชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ไม่ได้มีเวลาในการให้ข้อมูลหรือให้นักท่องเที่ยวได้สอบถาม ประเด็นที่สอง ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์ค้างแรมในหมู่บ้านนั้น พบว่า ชาวไทยทรงดำยังไม่มีความพร้อมการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้างแรมเนื่องจากไม่พร้อมเรื่องสถานที่ค้างแรมและไม่พร้อมเรื่องอาหารการกิน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น อาทิ อบต. เข้ามาพูดคุยกับชาวบ้านเรื่องโครงการสร้างโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน แต่โครงการดังกล่าวก็ยังไม่ข้อสรุปไม่ได้ เนื่องจากยังไม่มีการประชุมหารือกับคนในชุมชนอย่างเป็นทางการ จึงยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่าชุมชนมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์ค้างแรมในหมู่บ้านไทยทรงดำหรือไม่นั่นเอง

2.2 ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยว

เพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ของชาวไทยทรงดำ ปัจจุบันนี้ได้มีการรวมตัวกันของคนในชุมชน จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์โดยมี อบต. เข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์รวมถึงการจัดตั้งมูลนิธิไทยทรงดำและการสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อจัดแสดงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดเป็นอีกหนึ่งเครือข่ายที่เข้ามามีบทบาท โดยการให้ชาวบ้านไทยทรงดำไปออกงานจัดแสดงวิถีชีวิตไทยทรงดำที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งการสร้างเครือข่ายดังกล่าวนี้ ทำให้หมู่บ้านไทยทรงดำเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านมากขึ้น ขณะที่ชาวบ้านไทยทรงดำมีมุมมองว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำได้

2.3 ด้านแหล่งท่องเที่ยว

หมู่บ้านไทยทรงดำมีความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยวและมีความเหมาะสมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เนื่องจากหมู่บ้านไทยทรงดำมีศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น คือ การฟ้อนรำแบบลาว และ ยังสามารถสร้างกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมได้ อาทิ กิจกรรมการทอผ้า การปักหมอน พิธีกรรมด้านจิตวิญญาณ เช่น พิธีเสนตัว (พิธีต่ออายุ) พิธีกรรมไหว้ผี นอกจากนี้หมู่บ้านไทยทรงดำยังมีประเพณีที่มีเอกลักษณ์ เช่น งานไทยทรงดำ ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือนเมษายน ในเทศกาลนี้ ชาวบ้านจะแต่งกายชุดไทยทรงดำมาร่วมงานมีการฟ้อนรำ และการแสดงอื่น ๆ ที่เป็นแบบฉบับของชาวไทยทรงดำ ซึ่งจากเหตุผล

ดังกล่าวนี้ ทำให้หมู่บ้านไทยทรงดำเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีความน่าสนใจและพร้อมที่จะ
นำเสนอนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมศึกษาเรียนรู้ได้นั่นเอง

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3.1 ด้านที่พัก

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ชุมชนไทยทรงดำมีเอกลักษณ์เรื่องโครงสร้าง
บ้านไทยทรงดำที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรม เห็นได้จากการจำลองบ้านไทยทรงดำ
ในสมัยก่อนให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมการสร้างบ้านของไทยทรงดำ แต่
ชุมชนไทยทรงดำส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มาพักอาศัยใน
บ้านของตนเองเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมอย่างแท้จริงแต่ยินดีให้นักท่องเที่ยว
พักโฮมสเตย์ที่ใกล้บ้านของตนเอง เห็นได้จากบทสนทนาดังที่กล่าวไว้ว่า

“เค้าจะไม่สะดวกกันนะสิ ฉันทันทีต้อนรับ และก็อยากอำนวยความสะดวก
สะดวกให้เค้า แต่จะกินจะนอนกันยังไง นี่ก็ไม่ออก” คนในชุมชน
(ชาวบ้าน2), สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2561

3.2 ด้านกิจกรรมและสิ่งดึงดูดใจ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตีความได้ว่า ไทยทรงดำยังมีวัฒนธรรมที่มีความ
แข็งแกร่งและเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นซึ่งช่วยเสริมคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
กิจกรรมของไทยทรงดำนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนในการสร้างประสบการณ์ทางการ
ท่องเที่ยว อาทิ มีกิจกรรมในช่วงเทศกาลของไทยทรงดำในเดือนเมษายนของทุกปี อีกทั้งยังมี
กิจกรรมต่างๆเหล่านี้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาทำกิจกรรมได้ที่ศูนย์วัฒนธรรมของไทย
ทรงดำซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส การแสดง การฟ้อนแบบลาว การแต่งกาย
แบบ และการทอผ้าและการทำอาหาร ดังบทสนทนาที่ว่า

“ทำกับข้าวแบบไทยทรงดำให้กิน ลุงฟ้อนรำแบบไทยทรงดำได้นะ
สอนนักท่องเที่ยวให้ฟ้อนรำ รำ ให้ดูก็ได้” คนในชุมชน(ชาวบ้าน3),
สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2561

3.3 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ชาวไทยทรงดำที่มีอยู่ในปัจจุบันมีการรวมตัวกันเพื่อส่งเสริมทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไปยังสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมของไทยทรงดำในสมัยก่อน เพื่อต้องการสนับสนุน ส่งเสริมไม่ให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมของไทยทรงดำเลือนหายไปจากการสร้างมูลนิธิไทยทรงดำขึ้น เพื่อแสดงการยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวในการมาเยือน ดังเช่นคำตอบที่ว่า

“มีการรวมตัวกันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว” และ “รู้สึกภูมิใจ ดีใจที่มีคนเข้ามาในชุมชน” ผู้อาวุโสของชุมชน(ชาวบ้าน1), สัมภาษณ์รายบุคคล เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2561

4. การนำเสนอแบบแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ผลการศึกษา พบว่า โครงสร้างบ้านเป็นอัตลักษณ์ที่เห็นเด่นชัดที่สุดของชุมชนและมีประเพณีที่ผูกติดอยู่กับบ้าน แบบแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เข้าถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของไทยทรงดำจึงควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบ้านซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสนุกกับการลงมือทำกับชาวบ้านได้ง่าย เช่น ทำอาหารพื้นถิ่น ไหว้ผี ทอผ้า เป็นต้น รวมทั้งกิจกรรมการซ่อมแซมบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิม หรือร่วมพิธีกรรม “ขึ้นเฮือนใหม่” โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นได้ทั้งแบบ 1 วันหรือพักค้าง 1-2 คืน สามารถพักได้เฉพาะที่ศูนย์วัฒนธรรม เหมาะสำหรับกลุ่มเล็ก 3-5 คน โดยติดต่อประสานงานล่วงหน้า ชาวบ้านสามารถรองรับพาเที่ยวชมและร่วมทำกิจกรรมในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามชุมชนควรมีการวางแผนจัดระบบคิวเพื่อหมุนเวียนชาวบ้านในการดูแลนักท่องเที่ยว โดยเน้นรับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตของชาติพันธุ์พื้นถิ่นแบบดั้งเดิม รูปแบบกิจกรรมควรมีการเล่าเรื่องคติความเชื่อพื้นถิ่น สื่อความหมายสอดแทรกในกิจกรรมท่องเที่ยว โดยแบบแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและอนุรักษ์บ้านไทยทรงดำ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมค่ายการเรียนรู้และอนุรักษ์บ้านไทยทรงดำ เป็นการช่วยซ่อมแซมบ้าน เตรียมวัสดุสร้างบ้าน โดยนักท่องเที่ยวลงแขกร่วมกับชาวบ้าน 2) เรียนรู้วิถีชีวิตและพิธีกรรม “ขึ้นเฮือนใหม่” จากพ่อแม่และร่วมในพิธีจริง 3) หัตถกรรมที่ระลึกสะท้อนอัตลักษณ์ไทยทรงดำ โดยทอรองทอผ้า สำหรับใช้ขึ้นเฮือนใหม่ การทำบ้านไทยทรงดำจำลองเพื่อเป็นของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวจำนวนมากกลับไปได้ 4) เรียนรู้วัฒนธรรมอาหารไทยทรงดำสำหรับขึ้นเฮือนใหม่ เป็นห้องเรียนการทำอาหาร ทำอาหารพื้นถิ่น เช่น ยำผักจู้บ แกงส้มหน่อไม้ ผัดข้าวต้มมัด เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความโดดเด่นของโครงสร้างบ้านไทยทรงดำหรือบ้านลาวที่แตกต่างจากลักษณะของบ้านทรงไทยทั่วไปรวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับตัวเรือนของบ้านในทุกขั้นตอนของการสร้างบ้านล้วนเป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยทรงดำ อำเภอย้ายอยจังหวัดเพชรบุรีที่เต็มใจในการนำเสนอและถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษให้กับผู้มาเยี่ยมชม ดังนั้น การนำเอารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมควรได้รับการสนับสนุน จากภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการเป็นระบบ ทั้งภาครัฐในท้องถิ่น อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) วัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคธุรกิจท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่และชาวบ้านในชุมชนเอง โดยแบบแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรมีแนวทางดังนี้ 1) การให้ความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านไทยทรงดำเพื่อตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของตนเองต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน 2) ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบของการเดินทางท่องเที่ยวแบบเต็มวัน (one day trip) หรือพักค้างคืนระยะสั้นเพียงหนึ่งถึงสองวันโดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวอื่นๆในบริเวณใกล้เคียง เช่น วัด หรือตลาดน้ำ เป็นต้น 3) การจัดคณะทำงาน/ผู้ประสานงานชุมชนและพัฒนาเครือข่ายผู้สนับสนุนจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจกับชุมชน เพื่อการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การอนุรักษ์บ้านไทยทรงดำ กิจกรรมอาสาซ่อมแซมบ้าน การสาธิตการทำและจำหน่ายอาหารลาว และการเข้าร่วมพิธีขึ้นเฮือนใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้การจัดทำแบบแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนอยู่บนฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมชุมชนประกอบด้วยความพร้อมและความเต็มอกเต็มใจของชาวไทยทรงดำ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนย่อมนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้ยั่งยืนสืบต่อไป

References

- Burusphat, S. (1996). *Thai Song encyclopedia*. Research Institute for Languages and Cultures of Asia: Mahidol University. [in Thai]
- Carvalho, F., Ferreira, A.M., & Mota Figueira, L. (2016). Cultural and creative tourism in Portugal PASOS. *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 14(5), 1075-1082.

- Janpla, J., Songsuwong, W., Kijkar, P., & Wongsaming, S. (2016). Development of Thai Song Dam woven fabric products to add value following the creative economy concept. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 82-98. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal>. [in Thai]
- Jarenpantit, T. (2016). Ghosts and power: Through ghosts believing of Thai Song Dum, Tambon Pun Sao, Bang Ra Gum. *Phitsanulok Ratchaphruek Journal*, 14(2), 67-74. [in Thai]
- Jinwuth, W., & Yimsurai, S. (2012). Vernacular architecture of ethnic groups in 9 provinces of lower northern area, Thailand: Case study: The Lahu house, the Lao Song house and the Thai Sukothai house. *Art and Architecture Journal of Naresuan University*, 6(1), 25-38. [in Thai]
- Junlamakorn, Y. (2007). *Communication and community's participation in maintaining cultural identity of Thai Song Dam in Khao Yoi district, Phetchaburi province* [Unpublished master's thesis]. Chulalongkorn University. [in Thai]
- Kirdsiri, K. (2011). Historical background of Tai-Lao settlement and movement to Thailand. *Journal of the Faculty of Architecture. Silpakorn University*, 7(4), 83-130.
- Landry, C. (2010). 'Experiencing imagination: Travel as a creative trigger', in R. Wurzbürger, T. Aageson, A. Pattakos and S. Pratt (eds), *Creative tourism, a global conversation: How to provide unique creative experiences for travelers worldwide*, Santa Fe, NM: Sunstone Press, 33-42.
- Liamprawatt, S., & Wattanaprasert, K. (1988). *Laos voice system of Tha Jin River*. Silpakorn University.
- Muenjanchoey, R. (2015). Cultural capital for Thai Song Dam's development in Nakhon Pathom Province. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(2), 231-247. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal> [in Thai]

- Richards, G. (2011). Creativity and tourism – the state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225–1253.
- Richards, G. , & Marques, L. (2012). Exploring creative tourism: Editors introduction. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 4(2), 1-11.
- Senapitak, N. (1980). *Sarn Phu Thai*. Agsornpittaya. [in Thai]
- Thammawimutti, A. , & Siriwong, P. (2017). Thai Song Dam identity maintenance: Discursive practice to strong community building of Hua Kao Jeen Village. *Veridian E-Journal, Silpakom University*, 10(1), 1552-1571. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/index>, [in Thai]
- UNESCO. (2006). *Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism: Discussion report of the planning meeting for the 2008 International Conference on Creative Tourism*. <http://unesdoc.unesco.org/>
- UNWTO. (2018). *Tourism as a Tool for Sustainable Regional Development*. <http://www2.unwto.org/en/event/tourism-tool-sustainable-regional-development>
- Wisutthilucksana, S. , Saiphan, P. , Thapalakul, O. , & Sindacharak, T. (2013). *Creative Tourism*. DASTA.
- Wurzburger, R. , Pratt, S. , & Pattakos, A. (2009). *Creative tourism, a global* Sunstone Press.